

Het RISO-beleidsplan bevestigd

Verlag van drie rondetafelgesprekken.

De lezer herinnert zich wellicht het beleidsplan dat RISO-Brussel eind '88 via interne besluitvorming als richtinggevend voor haar werking in de komende 5 jaar heeft aangenomen*. Tegelijk lag het in de bedoeling de denkbeelden die in het beleidsplan vervat lagen te toetsen aan de mening van andere maatschappelijke geledingen. Om dat te realiseren heeft RISO-Brussel halfweg 1989 drie rondetafels georganiseerd rond de volgende thema's: opbouwwerk en sociale dienstverlening (17 mei), opbouwwerk en arbeid en tewerkstelling (1 juni) en opbouwwerk en wonen en woonomgeving (14 juni). Telkens werden een 10-tal deskundigen uit diverse hoek uitgenodigd (zie lijst effectieve deelnemers). Deze gespreksrondes hebben ons heel wat interessant materiaal opgeleverd. Hiervan brengen we een synthese waarvan we hopen dat ze ook zonder gedetailleerde voorkennis van het beleidsplan (dat het uitgangspunt van de discussies vormde) voldoende voorzichzelf zal spreken.

* De crisis voorbij? RISO-Beleidsplan 1989-1993. Opbouwwerk-Brussel, 1988, Nr 20-21.

Externe deelnemers rondetafelgesprekken.

S. Swartelé (Brabantse Volkshogeschool)	P. Deville (Administratie Gezin en Welzijnswerk)	M. De Wals (psychologische dienst BGDA)	C. Kesteloot (KU Leuven)
T. Devroey (OCMW-Molenbeek)	M. Geukens (Comité bijzondere Jeugdzorg)	E. Bervoets (woningfonds BGJG)	C. Deman (Urba)
R. Masschelein (Brusselse Welzijnsraad)	T. De Geest (Verb. voor Instel. voor Welzijnswerk)	N. Van Espen (NCMV)	N. Brasseur (Agglomeratie)
P. Raymaekers (Mens en Ruimte vzw)	L. Tayaert de Borns (Koning Bondewijnschichting)	J. Dermauw (De Brug vzw)	L. Michiels (GOMB)
J. De Witte (Br. Gewestelijke huisvestingsmaatschappij)	G. Knops (Koning Bondewijnschichting)	T. Gailly (C.W.-Laken)	W. Debres (ALMK)
G. Van Ransbeeck (OCMW-Brussel)	K. De Smet (Centrum Derde leeftijd)	E. Corijn (VUB)	I. De Naeyer (Teledienst)
		W. Roegiers (ACV)	A. Martens (K.U. Leuven)
		H. Geens (BRAL)	

Het maatschappelijk perspectief

Samenvatting uit de beleidsnota

Een belangrijk onderdeel van het beleidsplan betrof een analyse van de globale sociale en economische ontwikkelingen in het Brusselse. Uitgangspunt daarbij was dat er, ondanks de min of meer gunstige economische perspectieven, geen substantiële verbetering zou optreden in de situatie van achtergestelde bevolkingsgroepen. Een drietal observaties schraagden deze instelling. Op de eerste plaats worden inzake economische heropleving in Brussel zeer specifieke keuzen gemaakt (tertiaire en kwartaire sektor) wat aanleiding zal geven tot blijvende spanningen op de arbeidsmarkt. M.a.w., de evolutie speelt niet in de kaart van een ongeschoolde (migranten-) populatie. Ten tweede beleven we de *Europeïsering* van Brussel. Er is een zeer ernstige druk op de huisvestingsmarkt ontstaan met als gevolg een golf van sociale verdringing. Ten slotte blijven we opgezaaid met een *wankelende verzorgingsstaat*: de onmacht van de overheid om aan de levensbehoeften een aanzienlijke bevolkingslaag tegemoet te komen.

Uit de rondetafelgesprekken weerhouden we volgende krachtlijnen:

De "Komst van Europa" heeft op heel korte tijd een aantal zaken in een enorme stroomversnelling gebracht. Negatief is de enorme speculatiegolf en de sociale verdringing. Op dat vlak bevinden we ons als op het einde van de jaren zestig en de beroering rond de Noordwijk, doch op nog grotere schaal.

De residuele seltor van de uisvestingsmarkt (de ongezonde afgeschreven woningen) slinkt onder druk van de speculatie. De kwaliteit van datgene wat overblijft verbetert echter niet. Er is een aanzienlijke discrepantie tussen de woninggrootte en de gezinsgrootte, ook bij de sociale woningen is het aanbod voor grote gezinnen veel te beperkt (men heeft zich in het verleden gespiegeld aan het modale gezin). De vrije markt mechanismen hebben voorrang op systemen van toewijzingen (die in Nederland bestaan). Verder is er geen prijsbeleid. T.t.z. de speculatie levert winsten op die niet afgeroomd worden ten voordele van een sociaal beleid. Er wordt niet in compensaties voorzien. Na een kapitaalvlucht kent Brussel nu een sociale vlucht. Mensen met een bescheiden inkomen worden uit de stad weggevoerd. Veel Franstaligen - gezinnen met kinderen - trekken naar Mons of Charleroi omdat de huurmarkt daar goedkoper is en om het gebrek aan geschikte

en betaalbare huisvesting in Brussel te ontlopen.

10 jaar geleden constateerde men een vlucht uit de sektor van de sociale woningen, vanwege de koppeling van huurprijzen aan het inkomen. Nu stijgt de vraag opnieuw enorm; pas als het aandeel van de publieke sektor 20 % bedraagt wordt zij serieus konkurrentieel (nu is dat slechts 8 %). De budgetten inzake sociale woningbouw dienen verhoogd te worden.

Europa '92 zal niet alleen zijn effect hebben op de huisvestingssituatie. Met het openstellen van de grenzen verwacht men een nieuwe immigratiegolf vooral vanuit de mediterrane landen. Dit zal de dualiteit in de samenleving nog aanscherpen, o.a. op het vlak van de konkurrentie op de arbeidsmarkt. Overigens zal de noodzaak tot verhoogde mobiliteit over het algemeen tot spanningen leiden.

Tenslotte zal de toenemende aanwezigheid van de EEG in Brussel voor gevolg hebben dat handelsgebouwen door kapitaalgroepen worden ingenomen. Startende ondernemers krijgen het in zo'n omstandigheden steeds moeilijker. De vraag wordt opgeworpen of men de komst van Europa ook niet positiever en genuanceerder moet bekijken. Een positief punt dat terzake wordt aangehaald is de heropleving van de bouwsector. Dit schept kansen voor tewerkstelling (doch is men in Brussel wel

voorbereid op de scholing van de massa ongeschoolden?) Ook het aantrekken van kapitaalkrachtige bevolkingsgroepen is noodzakelijk. Sinds de komst van C.Picquè wordt in St.Gilles op dat vlak een evenwichtige politiek gevoerd. Er is ook een heel dynamisch OCMW-beleid. Daar tegenover kan men stellen dat deze politiek niet noodzakelijk met de komst van Europa samenhangt. Dat men wijken heterogeen wenst te maken is positief, maar de beschermende maatregelen voor de oorspronkelijke bevolking moeten dan wel vooraf ingerekend worden. De overheid zou - zoals dat vroeger meer het geval was - moeten zorgen voor vervangende huisvesting wanneer de woonzekerheid van bevolkingsgroepen in de binnenstad in het gedrang komt. Dat impliceert voor Brussel een beleid dat de gemeentelijke grenzen overstijgt en meteen een pleidooi voor een fusie-operatie. Anderen vinden het dan weer riskant om een fusie van Brusselse gemeenten als zaligmakend te beschouwen voor de oplossing van de financiële problemen van de centrumgemeenten. Zo'n fusie komt er niet o.a. omwille van het gebrek aan financiële solidariteit tussen de gemeenten. Een functionele samenwerking tussen gemeenten (cfr nu: brandweer, politie) lijkt meer aangewezen. Nauw verwant met deze problematiek is de staatshervorming en de verkiezing van de

Hoofdstedelijke Raad. Brussel zal hierdoor ook financieel meer armslag krijgen. Maar weer: de macht van het Brussels Gewest wordt best niet overschat. De "19" gemeenten blijven overeind en er blijft de mogelijkheid tot verstremgeling van gemeentelijke en gewestelijke mandaten.

Opbouwwerk in de grootstad

Samenvatting uit de beleidsnota

De RISO-beleidsnota staat ook uitgebreid stil bij de taakopvatting van het opbouwwerk in de grootstad. Luidens de nota wenst RISO-Brussel zich verder te profileren als organisatie die op stedelijke basis professionele ondersteuning verleent aan kansarme groepen uit de bevolking die zich organiseren rond gemeenschappelijke belangen in de directe woon- en leefomgeving. De aandacht gaat daarbij prioritair naar het stadscentrum (pentagoon) en de daarrond liggende negentiende-eeuwse stadsgordel. Oplossingen voor gekonstateerde problemen worden gezocht in nauwe samenwerking met de bewonersgroepen zelf en vanuit hun belangen. Kontakten met beleidsinstanties en openbare voorzieningen zijn daaraan ondergeschikt.

De opmerkingen tijdens de rondetafels draaiden rond een drietal discussiepunten: (1) het zich richten op doelgroepen danwel op deelgebieden; (2) de bewonersgerichtheid (kleinschalige projecten) versus beleidsgerichtheid (planning, structurele buurtoverstijgende aanpak); (3) de tijdelijke projectwerking versus een continue aanpak van buurtproblemen.

Wat het eerste thema betreft waarschuwde men voor een te sterke gerichtheid op doelgroepen. De ontwikkeling van een wijk moet in haar totaliteit begrepen worden. In zo'n wijk leven verschillende groepen naast mekaar en zwakkere moeten kunnen rekenen op sterkere

bondgenoten. In die zin pleitte men eerder voor een gerichtheid op deelgebieden omdat mede daardoor ook een sterke stigmatisering van bevolkingsgroepen vermeden wordt.

Aangaande het tweede thema zijn een aantal argumenten te formuleren *contra* een te eenzijdige bewonersgerichtheid: de doelgroepen waarop wij mikken zijn relatief zwak. Het verleden heeft bewezen dat pilootprojecten geringe effecten ressembleren. Beslissingen worden op hogere echelons uitgedokterd/afgedwongen. De toenemende kloof tussen rijk en arm, anders gezegd, de evolutie naar een duale samenleving werd dan weer als een argument pro der-

gelijke gerichtheid aangevoerd: vermits ook nu maatschappelijke groepen uit de boot vallen moet alle aandacht naar hun organisatie uitgaan. Riso moet de wijkgerichte zelfhulp ondersteunen. In deze kontekst is het niet haar taak om bvb op het beleid overheden of werkgevers te gaan inwerken. Niettemin was er de overwegende vraag naar RISO-Brussel om meer slagkracht te gaan ontwikkelen naar overheden toe via participatie in brede frontvorming en via het produceren van inhoudelijke deskundigheid ten behoeve van bewoners en onderhandelingen. Immers, antwoorden op problemen komen niet van buurtbewoners alleen. Problemen

die zich concreet en kleinschalig manifesteren hebben meestal een structurele, buurtoverstijgende dimensie.

Samenvattend zou men kunnen stellen dat RISO in het verlengde van haar bewonersgerichte werking een drietal opdrachten heeft. Zij moet haar projectresultaten naar de diverse overheden door signaleren; zij moet proberen dwarsverbanden te leggen tussen projecten en andere organisaties / sociale bewegingen; zij moet vanuit haar eigen deskundigheid toekomstgericht beleidsdenken mee vorm helpen geven.

Met betrekking tot het derde thema tenslotte werd opgemerkt dat de korte tijdspanne waarin projecten gegoten worden niet altijd te verzoenen is met de tijd die men voor een oplossing heeft. In deze kwestie dringt men aan op een meer soepele houding vanwege de subsidiërende overheid.

Opbouwwerk, wonen en woonomgeving

Vastgesteld wordt dat, gelet op datgene wat in Brussel werkelijk aan het gebeuren is, men zich enkel maar isoleert wanneer men zich uitsluitend met (marginale) bewonersgroepen inlaat. De grond- en immobiliënspeculatie is een complex fenomeen: beslissingen worden in de hogere machtsregio's genomen. Het antwoord op de strategieën van het kapitaal zal niet vanwege buurtbewoners komen, wel van groepen die een maatschappelijke macht vertegenwoordigen en die inzien dat uit die strategieën enorme sociale problemen voortvloeien.

Eén en ander heeft voor gevolg dat, naast en complementair aan het basiswerk, RISO zich meer moet toeleunen op de analyse van wat er gebeurt ten behoeve van de aktie aan de basis maar ook ten behoeve van overleg en onderhandelingen met de beleidsinstanties (die de kaders moeten scheppen binnen dewelke finan-

ciële groepen mogen opereren).

Het komt er op aan zeer specifieke probleemvelden (cfr de Noordwijk en haar symbolische waarde) met een breed front van samenwerkende organisaties gezamenlijk aan te pakken. Het wordt tijd dat verschillende organisaties zich minder concurrentieel gaan opstellen en gaan samenwerken. Slechts dan kan er sterke drukking uitgeoefend worden. Er moet kortom meer aandacht uitgaan naar (sociaal) lobbyen.

Hoe wordt dit nu vertaald naar de problematiek van de huurdersunies? Terzake moet RISO een *evenwicht* zien te vinden tussen verdere ondersteuning van het basiswerk en het uitzenden van sterke signalen naar het beleid om de huidige patstelling te doorbreken.

Een mogelijkheid om de overheid op haar woorden te nemen biedt bijvoorbeeld de

Uit de beleidsnota.

*Blijvende aandacht voor de huisvestingssituatie van migrantengezinnen, die ofwel in de residuale huursektor van de huisvestingsmarkt onvoldoende aan hun trekken komen, ofwel uit nood tot eigendomsverwerving zijn overgegaan; uithoof van de informatie- en adviesfunctie; begeleiding naar betere en betaalbare huisvesting;

*Blijvende aandacht voor de huisvestingssituatie van alleenstaande gemeubelde kamerbewoners;

*Realiseren van aangepaste woongelegenheden voor zelfstandig wonende bejaarden en het opzetten van gemeenschappelijke wooncomplexen, als tussenformule tussen het zelfstandig wonen en de opname in het rusthuis;

*Herwaardering van het sociale huisvestingspatrimonium, ook in de centrumgemeenten. Verhogen van de woonkwaliteit in de bestaande cité's. Stimuleren van bewonersbetrokkenheid in het beheer van sociale woningblokken;

*In stadsvernieuwingsoperaties het aandeel van de sociale stadsvernieuwing beklemtonen.

URBA-studie over de woonproblematiek (denkcel Forum Brussel). Zonder signalen vanuit RISO en andere groepen gaat dit dokument verloren!

I.v.m. de huurdersunie-problematiek wordt er op aangedrongen deze niet te laten vallen: men werkt er rond één van de prioritaire knelpunten van Brussel en men heeft nu pas de weg naar het beleid gevonden, (hetzelfde wordt opgemerkt inzake de opvolging van de verwezelijkingen in de sociale woonwijk op Het Rad).

Opbouwwerk en tewerkstelling

Tewerkstellingskansen van deze groepen nemen toe, naarmate de economische toekomstperspektieven in Brussel ook de produktie van "laaghiërarchische goederen en diensten" omvatten. Deze produktie komt tegemoet aan de behoeften van de lokale bevolking en is toegespitst op handel, bouwnijverheid (stadsvernieuwing) en andere, arbeidsintensieve produktievormen.

-Wie zich op dit terrein wenst te begeven, moet de specificiteit van Brussel voor ogen houden. Brussel is overgepolitiseerd. Daarentegen zijn de sociale netwerken er zwak; Patronale, syndikale en middenstandsorganisaties zijn eerder zwak vertegenwoordigd. (bv. reconversie in Limburg gebeurt op een andere manier dan hier). M.a.w. deze specificiteit heeft ook een specifiek profiel aan kansen en mogelijkheden voor tewerkstelling.

-Gewezen wordt op de moeilijkheid om langdurig werklozen (5 à 10 jaar) terug op de arbeidsmarkt in te

schakelen. Noch de vak-kennis, noch de persoonlijkheidsstructuur bieden kansen. Men besteedt veel aandacht aan de beroepsvorming, doch het toewerken naar adequate attitudes laat te wensen over. Enkele initiatieven - zoals sociale werkplaatsen - proberen daaraan te verhelpen. In dat verband wordt melding gemaakt van een initiatief van het Brussels OCMW. Ten behoeve van reïntegratie van OCMW-cliënten werden, als een tussenstap, zes "werktafels" opgericht. Telkens 10 mensen krijgen professionele en algemene vorming. Vooral de laatste soort vraagt vrij veel energie. De vorming neemt zes maand in beslag. Na 3 maand kan men terugvallen op de regeling van art. 60. De verwachting is dat men uiteindelijk in het normaal circuit terecht komt.

-De RVA werd lange tijd beschouwd als een soort vergaarbak van laaggeschoolde werknemers. Tijdens de crisis deed de RVA een enorme inspanning inzake vorming. Uiteindelijk leidde dat tot een tweesporig beleid met

Uit de beleidsnota.

*Bijzonder aandacht voor arbeidsmarktproblemen van migrantenjongeren die nu of op korte termijn met weinig kwalificaties uit het onderwijs stappen. Bestaande vormingsprogramma's worden best in relatie gebracht met campagnes inzake positieve aktie: het bedrijfsleven en de overheid (als werkgever) er toe overhalen minstens een redelijk percentage jobs voor migranten voor te behouden (vergelijkbaar met hun aandeel in de beroepsbevolking);

*Inschakelen van langdurig laaggeschoolde werklozen in werkprojecten die hen moeten toelaten via arbeidsritme en on-the-jobtraining opnieuw aansluiting te vinden met vormingsprogramma's en met de arbeidsmarkt;

*Opzetten van projecten sociale tewerkstelling voor OCMW-bestaansminimum-trekkers.

vooral aandacht voor de gemakkelijk op te leiden en bij te scholen werklozen.

-Tegenover de bevestiging van de stelling dat het opbouwwerk niet alleen op het aanbod, maar ook op de vraag moet inwerken (bewerken van werkgevers om tot positieve actie over te gaan) staat toch ook een andere stelling. Vanuit de logica van de duale samenleving gaan er hoe dan ook mensen *niet* aan de bak komen. Het is niet de taak van RISO om op het beleid van werkgevers te gaan inwerken. Het is wel de taak om een op de wijk gerichte zelfhulp te coördineren.

De flexibele economie zal zich immers richten, niet op massaproductie, maar op produkten voor mensen die een bepaald niveau van koopkracht bereikt hebben. Samen met mensen met geringe koopkracht moet het opbouwwerk tegenstrategieën ontwikkelen. Bvb. het ontwikkelen van vaardigheden die op de arbeidsmarkt minder gehonoreerd worden, binnen vormen van lokale economie (via coöperatieven), desnoods in het zwarte circuit.

-Daartegenover staat dan weer de vraag naar de effecten van zo'n aanpak. Brussel heeft een open economie;

-De enkele pogingen van de overheid waren lofwaardig maar marginaliserend.

-Mensen die op wijkniveau in de moeilijkste positie verkeren, zijn ook moeilijkst tot een alternatief te bewegen.

-Wellicht kan verder gezocht worden naar een verbinding tussen het structurele en het kleinschalige via een verbinding van stadsrenovatie en sociale tewerkstelling: belangrijke eigenaars (uit het openbaar initiatief) renoveren hun patrimonium, deels ten behoeve van een minder draagkrachtig publiek. Daarbij wordt op een realistische wijze ingeschat welke werken uitvoerbaar zijn in een leersituatie voor mensen die de rol met de samenleving gelost hebben.

Opbouwwerk en sociale dienstverlening

Uit de beleidsnota.

*Verdere uitbouw van een kleinschalige, efficiënte en soepele hulp- en dienstverlening op buurt- en wijkniveau, aangepast aan de woon- en levensbehoeften van bejaarden, ...

*Opzetten van voorzieningen die op adequate wijze inspelen op basisbehoeften van een verpauperde bevolking, dit in het kader van een kuratief armoedebestrijdingsprogramma (bvb. idee van sociaal restaurant).

Men bevestigt dat de centrale functie van RISO-Brussel de rechtstreekse ontwikkeling en begeleiding van opbouwwerkprojecten inhoudt. Toch worden een aantal randbemerkingen geformuleerd. In dat opzicht blijft het noodzakelijk dat RISO-Brussel:

* eerstelijnsvoorzieningen in hun structurele opdracht ondersteunt: hier is de signaalfunctie van belang;

* medewerking verleent aan vormen van sociale planning vanuit de eigen signalen en deskundigheid bij het opstellen van sociale kaarten;

* dwarsverbindingen zoekt en legt tussen projecten en basisbewegingen, tussen basisbewegingen en sociale voorzieningen, ect... .

- Kwaliteitsbewaking blijft een belangrijke opdracht. Kleinschaligheid is niet zonder meer een waarborg voor kwaliteit.

- Opzetten van samenwerkingsverbanden met OCMW's wordt als een belangrijk werkingsaksent ervaren. Wel merkt men op dat een kategoriale aanpak een meer algemene aanpak niet mag verdringen. Het voorbeeld wordt gegeven van Mechelen, waar men, in samenwerking met het OCMW, een wijkvoorziening heeft opgezet die zich naar verschillende bevolkingsgroepen richt. Zo'n opzet zal in het begin wat moeilijker zijn.

- Vanuit de vaststelling dat veel belang gehecht wordt aan het betrekken van bevolkingsgroepen in onderhandelingen, vraagt men zich af hoe men dat met jongeren moet doen. Waar moet men overigens de doelgroep jongeren in het beleidsplan situeren?

-Vooreerst wordt het aksent gelegd op het belang van het gezin als belangrijk doorgeefluik van maatschappelijke achterstelling. Gezinsbegeleiding dringt zich op.

Ten tweede is er het onderwijs. De relatie tussen school en gezin zou via onderwijsopbouwwerk in de wijk kunnen gelegd worden.

- Dit zijn een tweetal wegen om jongeren te bereiken. Het is echter ook zo dat er al heel wat voorzieningen activiteiten voor jongeren ontplooiën, ook aan de Franstalige kant. RISO kan het initiatief nemen om dwarsverbindingen te leggen en om samenlevingsprogramma's te begeleiden.

(Samenvatting: ast)

Centra voor maatschappelijk werk in hun voortbestaan bedreigd.

Op 30 januari ll. trok de *Fédération des centres de service social* aan de noodrem. Via een perskonferentie gaf deze vereniging te verstaan dat 22 Brusselse centra voor maatschappelijk werk op korte termijn in hun voortbestaan bedreigd worden. Daarmee zou de werkzekerheid van maar liefst 96 maatschappelijk werkers in het gedrang komen. Voor de werknemers van de *Entraide des Travailleuses* is het reeds zo ver, zij kregen hun vooropzeg.

Aan de bron van deze crisis schuilt, zoals dat wel vaker het geval is, de subsidierende overheid. Zij staat voor tientallen miljoenen bij de bedreigde organisaties in het krijt. Het derde en vierde voorschot voor 1989 werd niet uitbetaald. Ook voor 1990 hebben de organisatoren nog geen frank gezien.

Deze financiële wurggreep is onhoudbaar geworden.

Dat het zover is kunnen komen heeft blijkbaar alles te maken met de moeilijke overgangssituatie waarin Brussel zich bevindt. De Brusselse centra voor maatschappelijk werk werden tot 1988 als bicommunautaire instellingen uit de nationale begroting betaald. De Bijzondere Financieringswet van Gemeenschappen en Gewesten (16.01.1989) bepaalt dat de betaalde diensten naar het Brusselse Hoofdstedelijk Gebied of naar de Gemeenschappen worden overgegeven. Tot 30 juni konden de 22 organisaties een keuze maken. 14 kozen voor het bicommunautair statuut, 7 gingen over naar de Franse Gemeenschap, 1 naar de Vlaamse Gemeenschap. Het is op dat ogenblik dat men terecht-

gekomen is in een beleidsvacuum: alle beleidsinstanties schuiven de verantwoordelijkheid van zich af of naar mekaar door. Officiële brieven van de *Fédération* van december ll. gericht aan W. Martens, H. Busquin en C. Picqué werden niet eens beantwoord. Uit deze en andere signalen leidt de sektor af dat er een ontmoedigingsoperatie aan de gang is. De ganse geschiedenis is verontwaardigend en stelt de wil van de overheid om van de armoedebestrijding een beleidsprioriteit te maken in een kwalijk daglicht. Ook voor RISO-Brussel zijn er negatieve gevolgen, vermits de buurtwinkel van de Bijstandswijk op korte termijn haar maatschappelijk werkster (toegevoegd via de *Entraide des Travailleuses*) dreigt te verliezen.

(ast.)